

TÜRKÇE VE ALMANCA'DA BAĞLAÇLARIN ÖZNE YÜKLEM UYGUNLUĞUNA ETKİLERİ ⁱ

THE EFFECTS OF THE CONJUNCTIONS TO SUBJECT-VERB AGREEMENT IN GERMAN AND TURKISH

Hasan BOLAT

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü,
Öğretim Üyesi, Kurupelit/Samsun
bolathas@omu.edu.tr*

Özet:

Bu çalışmada Almanca'da ve Türkçe'de özne görevinde kullanılan ve sayıları birden fazla olan kişi adullarının yüklem çekimine olan etkisi ele alınmaktadır. Özellikle Almanca öğrenenlerde çeviri, yazılı anlatım ve konuşma derslerinde duraksama, çekinmeye neden olan sorunlu durumları yakından inceleme hedeflenmektedir. Bu kişi adullarının farklı nitelikte bağlaçlarla kullanılması durumunda yüklem ile özne arasındaki uyum ilişkisi hem Almanca ve hem de Türkçe için önem kazanmaktadır.

Abstract :

In this study, the effects of personal pronouns used as subjects in sentences of both German and Turkish languages with regard to the verb forms have been evaluated. In particular, specific problematic issues which lead to hesitation and refrainment in German courses of translation, writing and speaking has been focused on. The use of these personal pronouns with various conjunctions in line with the verb-subject agreement constitute such an importance both for German and Turkish.

*Key Words : course book, syllabus, basic principles and methods.
Anahtar Sözcükler: ders kitabı, izlençe, temel ilke ve yöntemler.*

GİRİŞ

Sözdiziminde sözcükler arasında farklı dilbilim alanlarını ilgilendiren ilişkiler vardır. Özne görevinde yer alan sözcükler ile yüklem olarak kullanılanlar arasındaki en öncelikli ilişki bu iki öge arasındaki anlamsal sindirilebilirliktir. Çekim ilişkisi ise ikincil derecede önemli görülmektedir. Gerek Almanca'da gerek Türkçe'de tekil ya da çoğul adulların, adların özne

olarak kullanılması durumunda, yüklem de bu duruma uygun olarak çekimlenmesi önemli bir dilbilgisi (sözdizimi) kuralıdır. Ancak özne yerinde birden fazla adılın, adın ve bazen de yan tümceciklerin bağlaçlarla kullanılması sık karşılaşılan bir durumdur. Bu tür yapılar, hem Almanca'da hem de Türkçe'de sorunlu durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Almanca öğrenen pek çok

kişi, zaman zaman karşılaştıkları bu farklı çekim ilişkilerinin nedenlerini genellikle bilmemektedirler. Bu konuda dilbilgisi kitaplarında yeterli açıklamalarda yer almamaktadır. Bu durum, Almanca öğrenen Türklerde, Türkçe öğrenen Almanlarda yazılı ve sözlü iletişimi zorlaştıran, duraksatan güçlüklerle neden olmaktadır.

Bu çalışmada “**Ich** spiele Fussball”, “**Wir** spielen Fussball” ya da “**Ben** geliyorum”, “**biz** geliyoruz” gibi özne yüklem uygunluğunun kesin olduğu tümceler kapsam dışı tutulmaktadır. Burada daha çok özne görevinde farklı nitelikteki bağlaçlarla (*und, weder..noch, ve, ne..ne de*) birden çok kişinin bulunduğu durumlar incelenmektedir. Bu anlamda Almanca’da konunun çerçevesini oluşturacak çalışmalar Atanasova (1968), Ljungerud (1956), Dal (1969) gibi araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Konu Almanca açısından Findreng (1975) tarafından kapsamlı denebilecek bir araştırma ile genişletilmiştir. Bu çalışmada sayı bakımından özne yüklem uygunluğu çok geniş bir yer tutarken, kişide özne-yüklem uygunluğu görece yeterli bir görünüm vermemektedir. Çalışmada öznelere bağlayan bağlaçlardan özellikle “*und*”, “*weder..noch*” önemle işlenirken aynı nitelikteki “*sowohl..als auch*”, *nicht (nur), sondern auch*) gibi bazı bağlaçların kapsam dışında tutulduğunu anlaşılmaktadır. Ayrıca sınırlı da olsa konu ile ilgili Heidolph (1979), Otmar (1979), Ulvestad (1979), Ostrowski (1982), Lehfeld (1984) gibi araştırmacılar çalışmışlardır. Dilbilgisi

yapıtlarında Helbig ve Buscha (1991), Eisenberg (1989), Admoni (1970), Bringmann (1971), Engel (1988), Heidolph, Flämig ve Motsch (1984), Rall ve Engel (1985), Schulz ve Griesbach (1990) gibi yazarların konuya değindiğini görülmektedir.

Türkçe’de bu konu ile ilgili çalışmaların Almanca’dakine göre oldukça az olduğu söylenebilir. Sezer (1978), Gemalmaz (1989) gibi araştırmacılar tarafından özne-yüklem uygunluğunu sayı bağlamında incelenmiştir. Özne yüklem uygunluğu kişi açısından (adıllarla) pek işlenen bir konu görünümünde değildir. Yine bu konuya eğilen dilbilgisi yapıtlarını anabiliriz. Banguoğlu (1974), Bilgegil (1963), Ediskun (1992), Ergin (1977), Gencan (1979), Hatipoğlu (1982), Kükey (1975), Şimşek (1987) gibi araştırmacılar da bu konuya dilbilgisi yapıtlarında yer vermişlerdir. Bu konu karşılaştırılmalı olarak pek dikkat çekmiş görünmemektedir. Bu çalışmanın amacı konuyu bu yönü ile ele almaktır.

ÖZNE GÖREVİNDE BİRDEN ÇOK KİŞİNİN BULUNMASI

Birden çok kişinin bağlaçlarla bağlanmış olarak tümcelerde özne görevinde bulunması her iki dilde ortaya çıkan bir durumdur. Bu durumda çekimli eylemin söz konusu kişilerden hangisine göre çekimleneceği sorusu, kullanılan bağlaçların niteliklerine göre değişebilir mi? Bu durumla ilgili Almanca’dan ve Türkçe’den seçilen aşağıdaki örnekler incelenebilir:

- 1 a. **Du und ich**, wir **haben** die einzigen Aufrichtigen hier.
 - b. **Sie und ich**, wir **haben** uns einander geliebt.
 - c. **Er und du habt** die Versammlung besucht.
 - d. **Du und deine Schwester werden** eine grosse Portion bekommen.
- 2 a. **Sen ve ben** Samsunluyuz.
 - b. **Sen ve o** bugün bana geliniz.
 - c. **Onunla ben** bugün Ankara'ya gidiyorum (gidiyoruz).

Yukarıda 1. örnekteki tüm tümcelerin özneleri “*und*” bağlacı ile bağlanmışlardır. 1 a’da birinci kişi (**ich**) ve ikinci kişi (**du**) özne yerini birlikte doldurmaktadır. Örnek 1 b’de ise üçüncü kişi (**sie**) ile birinci kişi (**ich**) özne olarak kullanılmışlardır. 1 c’de ise ikinci kişi (**du**) ile birlikte kullanılmışlardır. 1 a ve 1 b örnekleri için birinci kişinin baskın bir rol oynadığı görülmektedir. Her iki örnekte de çekimli eylem birinci çoğul kişiye (**wir**) yönelmektedir. Aynı durumu 1 c ve 1 d için söylemek pek olası değildir. Her iki tümcede özne görevinde ikinci tekil kişi (**du**) ve üçüncü tekil kişi (**er, deine Schwester**) yer almaktadır. Burada 1 c’de eylem ikinci çoğul kişiye; 1 d’de ise üçüncü çoğul kişiye yönelmektedir.

Türkçe örnekler bu konuda daha kararlı bir durum göstermektedir. Yine Almanca’da olduğu gibi eğer özne görevinde birinci tekil kişi (**ben**) ikinci tekil kişi (**sen**) ve üçüncü tekil kişi (**o**) ile birlikte kullanıldığında çekimli eylem birinci çoğul kişiye (**biz**) göre çekimlenmektedir. Eğer öznelerden biri ikinci tekil kişi (**sen**) (2 b); diğeri de üçüncü teki kişi (**o**) ise bu durumda çekimli eylem ikinci çoğul kişiye yönelir.

Yukarıda özne görevinde Almanca’da “*und*” Türkçe’de ise “*ve*”,

“*ile*” bağlaçları ile bağlanan özneler için çekimli eylemin durumunun belli koşullara bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Burada birinci tekil kişi (**ben**) diğerk tekil kişilere göre (**du, er**) daha baskın görünmektedir. Buna karşılık Almanca’da ikinci tekil kişi (**du**) ile üçüncü tekil kişi (**er**) birlikte kullanıldığında bazen ikinci tekil kişinin (örnek 1 c) bazen de üçüncü tekil kişinin (1d) belirleyici olabileceği ortaya çıkmaktadır. Burada her iki öznenin yerini tutabilecek olan ikinci çoğul kişinin (**ihr**) kullanılmaması önemli olabilir.

Almanca’da “*weder noch*” özne görevinde bulunan birden fazla kişiyi bağlamaya yarayan bir başka bağlaçtır. Bu bağlacın Türkçe’deki karşılığı ise “*ne ne*” bağlacıdır. Bu iki bağlacın anlambilimsel ortak yanlarının olduğunu aşağıdaki örnekler göstermektedir. Her iki bağlaç da bağlandığı unsurları olumsuzlaştıran bir özelliğe sahiptir. Bu konu gerek Almanca’da yazılan dilbilgisi kitaplarında (Helbig/Buscha 1991:472), gerekse Türkçe yazılan kaynak yapıtlarda vurgulanmaktadır (Atabey, Kutluk, Özel 1983:153). Almanca’daki uyum ilişkileri hakkında kapsamlı bir araştırmayı gerçekleştirmiş olan Findreng (1971:361) bu bağlacın

(*weder...noch*) Almanca'da her zaman “birleştirici bir görev üstlenmediğini”,

pek çok durumda “ayırıcı, sınırlayıcı” niteliğinin de olduğunu belirtmektedir.

- 3 a. *Weder ich noch du (=wir) sind* in diesem Jahr krank gewesen.
- b. *Weder er noch ich haben* es dem englischen Volke verdacht,..
- c. *Weder du noch er (=ihr) habt* dieses Problem gelöst.
- d. *Weder er noch du gehst* ins Kino.
- 4 a. *Ne sen ne ben* bu işi başaramadık (*Ne sen ne ben* bu işi başardık).
- b. *Ne ben ne o* bu durumdan etkilenmedik.
- c. *Ne sen ne eşin* beni arayıp sordunuz mu?
- d. *Ne ben* aradım *ne sen*.

Yukarıdaki 3 a, b, c, d örneklerinin hepsinde özne görevinde bulunan iki kişinin “*weder...noch*” bağlacı ile bağlandığını görülmektedir. Örnek 1 a’da birinci tekil kişi (**ich**) ile ikinci tekil kişi (**du**) tümcede özne görevini üstlenmişlerdir. Bu örnekte tümcede kullanılan birinci çoğul kişiden de (**wir**) anlıyoruz ki konuşan kişi (**ich**) baskın durumdadır. Aynı durum 3 b örneği için de söylenebilir. 3 c ve 3 d örnekleri dikkatlice incelenecek olursa, burada kullanılan özneler ikinci ve üçüncü tekil kişiler olmasına rağmen, çekimli eylem her iki örnekte farklılık göstermektedir. 3 d’de açıkça görüldüğü gibi, çekimli eylem kendisine yakın olan özneye (**du**) yönelmektedir. Bu durumu, Schulz/Griesbach (1990:335) “*weder...noch*” bağlacının “ayırıcı özelliğinin” olabileceğini dile getirerek açıklamaktadır.

Türkçe örnekler incelendiğinde, çekimli eylemin kullanılan özne türlerine göre pek değişmediği; tümcede birinci tekil kişi (**ben**) yer alıyorsa, eylemin birinci çoğul kişiye (**biz**)

yöneldiği görülmektedir. Tümcede ikinci tekil kişi (**sen**) ve üçüncü tekil kişi (**o**) birlikte “*nene*” bağlacı ile bağlandığında ise, eylemin ikinci çoğul kişi (**siz**) için çekimlendiği anlaşılmaktadır. Ancak, Türkçe’ye özel bir kullanım olan 4 d.nin üzerinde durmak gerekir. Burada eylem kullanılan öznelerden birine yönelmektedir. Diğer özne için aslında ayrı olan bir yüklem kullanılması gerekli görülmektedir (*Ne ben aradım ne sen aradım*). Bu ikinci yüklem yinelenmediği anlaşılmaktadır. Aynı durum ikinci tekil kişi için de düşünülebilir (*Ne sen aradım ne ben*).

Almanca’da “*sowohl...als auch*” bağlacı görevdeş öğeleri bağlamaya yarar. Bu bağlacın karşılığı olarak Türkçe’de “*hem.... hem (de)*” ve “*de....de*” bağlacı kullanılmaktadır. Yine benzer nitelikleri olan bu bağlaçlarla bağlanmış öznelerin çekimli eylemle olan ilişkileri aşağıdaki örneklerde incelenebilir.

- 5 a. **Sowohl ich als auch** mein Mitarbeiter (**wir**) **haben** dieses Problem untersucht.
 b. **Sowohl wir als auch** ihr (=wir) **haben** den Weg gefunden.
 c. **Nicht nur** er, **sondern auch** seine Frau **war** im Urlaub.
 d. **Nicht** seine Fähigkeiten, **sondern** seine Ausdauer **hat** ihm geholfen.
- 6 a. *Hem ben hem de sen* çalışıyoruz (**Ben de sen de** çalışıyoruz).
 b. *Hem ben hem o* yazdık (**Ben de o da** yazdık).
 c. *Hem sen hem o* geldiniz (**Sen de o da** geldiniz).
 d. *Hem ben aradım hem de sen* (**Ben de aradım sen de**).

Yukarıdaki örneklerde “*sowohl...als auch*” bağlacı bile bağlanan öznelerin (**Ich** ve **mein Mitarbeiter**) birleştirici özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Örnek tümcede özne görevi toplayıcı nitelikteki “**wir**” tarafından yerine getirilmektedir. Bu birleştirici özelliğin bir başka kanıtı 5 b örneği olabilir. Burada adı geçen bağlaçla öznelerden “**wir**” ile “**ihr**” bağlanmaktadır. Eğer çekimli eylem kendisine yakın olan özneye (**ihr**) yönelmiş olsaydı, buna uygun çekim eklerini alması gerekirdi. Aynı durum 5 c ve 5 d örnekleri için geçerli değildir. Bu son iki örnekte öznelerin “*nicht (nur) .. sondern (auch)*” bağlandığı görülmektedir. Burada çekimli eylemin öznelerden sadece birine yönelmektedir. Özellikle 5 d’de çoğul olan “**Fähigkeiten**” değil de, tekil adın “**Ausdauer**” çekimli eylemle uygunluğu Griesbach’ın (1990:335) belirttiği gibi olumsuz adların değil, olumluların “belirleyici olduğunu” göstermektedir. Aynı konuda Helbig/Buscha (1991:31) çekimli eylemin “olumlu öğeye yöneldiğini” belirtmektedir.

Türkçe örneklere gelince: Burada da öznelerden biri birinci tekil kişi (**ben**) ise (6 a ve 6 b), çekimli

eylemin birinci çoğul kişiye (**biz**) göre biçimlendiği görülmektedir. 6 c’de ise ikinci tekil kişinin (**sen**) üçüncü tekil kişiye göre daha baskın olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu örnekte yüklem ikinci çoğul kişiye uygun bir görünüm sergilemektedir. Yinelemeye gitmemek için örnek 6 d’de çekimli eylem öznelerden birine göre biçimlenmektedir. Türkçe’de “*hem hem de*” bağlacının gördüğü görevi “*de....de*” bağlacı ile karşılamak olasıdır. Parantez içinde verilen örnek tümceler bu anlamda yorumlanabilir.

Tümcelerde özneleri, nesnelere, yüklemeleri bağlayan bağlaçların işlevleri farklılık gösterebilir. Almanca’daki “*oder*” bağlacı ile Türkçe’deki “*ya...ya*”, “*veya*”, “*ya da*” bağlaçları aynı işlevi görerek öznelerin çekimli eylemle olan ilişkilerini etkilerler. Engel (1988:744) “*oder*” bağlacının “ayırıcı” özelliğini vurgulamamaktadır. Türkçe dilbilgisi yazarlarından Gencan (1979:475) benzer bir yaklaşımı “*ya..ya*” (*ya da*) bağlacı için ortaya koymaktadır. Almanca’daki “*oder*” bağlacı ile Türkçe’deki “*yaya*” (*veya*) bağlaçlarının içinde buldukları tümcedeki işlevlerine aşağıdaki örneklerde bakılabilir:

- 7 a. **Ich** warte *oder* **du** wartest.
 b. **Er** *oder* **ich** habe es getan.
 c. **Er** *oder* **du** kommst.
- 8 a. **Ben** gideyim *ya da* **sen** gel.
 b. **Ben** gördüm *ya da* **o** gördü.
 c. **O** *ya da* **sen** borcunuzu vermelisiniz.

Yukarıdaki örneklerde hem Almanca'daki "*oder*" bağlacının hem de Türkçe'deki karşılıklarının öznelere sadece birinin çekimli eylemle ilişkide olduğu görülmektedir. 7 a'da kullanılan iki ayrı özne için eylemin iki ayrı biçimi de tümcede yer almaktadır. Örnek 7 b'de çekimli eylem kendisine yakın olan özneye yönelmekte, diğer özne açıkta kalmaktadır. Aynı durum 7 c için de geçerlidir. Türkçe örneklerdeki durum da Almanca'dakiler gibidir. Eylem bazen her iki özneye göre biçim

almaktadır (8 a ve 8 b). Bu durum bazen 8 c'de olduğu gibi değişmekte, çekimli eylem her iki özneyi de tıpkı birleştirici rol oynayan "*ve*" bağlacı gibi bütünleştirmektedir.

Özne yüklem uygunluğu açısından bir başka karmaşık konu ise Almanca'daki ilgi tümceciklerinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum birinci ve ikinci tekil ve çoğul kişiler için kurulan ilgi tümceciklerinde farklı iki tip kullanımın geçerli olduğunu göstermektedir.

- 9 a. ...**ich**, **der ich** in diesem Jahr Consul **war**,
 b. Ich, **der** das geschworen **hat**.
 c. Wir, **die wir** das Unglück rechtzeitig bemerkt **haben**.
 d. weil wir, **die** für Vernunft **wirken**, den Rang nicht erreicht haben,...

Yukarıda tümcelerden 9 a ve b birinci tekil kişinin özne durumunda kullanıldığı örneklerdir. Örnek 9 a da ilgi tümceciğinde ilgili adlı "**der**" ve özne olarak "**ich**" kullanılmaktadır. Bu durumda, çekimli eylem, yan tümcede yer alan birinci kişiye (**ich**) yönelirken,

kişi adının kullanılmadığı durumlarda ilgi adlı 9 b (**der**), d'de çekimli eylem ile uyumlu olarak "**die**" kullanılır. İkinci çoğul kişilerin (**du**, **ihr**) ve nezaket adlı "**Sie**" nin ilgi tümcelerde kullanıldıklarında benzer durumlar ortaya çıkmaktadır.

- 10 a. **Du**, **der du** immer Glück gehabt **hast**, solltest dich da heraushalten.
 b. **Du**, **die** das erlebt **hat**.
 c. **Sie**, **die Sie** große Möglichkeiten **besitzen**.

Yukarıdaki tümcelerde ikinci tekil kişi ile nezaket şekli “**Sie**” nin ilgi tümcelerinde açıklandığı görülmektedir. 10 a’da ilgi adılının yanı sıra ikinci tekil kişi tümcede yer almıştır. Bu örnekte çekimli eylemin tümcenin öznesi durumundaki bu adıla yöneldiği anlaşılmaktadır. 10 b’de ise çekimli eylem doğrudan ilgi adılı ve tümcenin

öznesi olan “**die**” ye göre biçimlenmektedir. Örnek 10 c ise 10 a gibi yorumlanabilir.

Temel tümcelerde kullanılan kişi yalın halde değil, **-i,-e,-de** (Akkusativ, Dativ) gibi adın farklı durumunda bulunursa, yine yukarıdaki örneklere benzer çekim ilişkileri ortaya çıkabilir.

- 11 a. Zwar ist **mir, der ich** von Beruf Dekorateur **bin**, das Anfertigen einer Gipsform nichts Neues...
- b. ... gleich einem modernen Kunstmaler produzierte ich **mich, der** seinen einmal gefundenen Stil **zeitigt**,...
- c. ...dann wirkt er auf **uns, die wir** keinen Durst **haben**, eine Kleinigkeit albern.

Şimdiye kadar incelenen örneklerde temel tümcede kullanılan kişiler adın yalın durumunda bulunuyorlardı. Bu örneklerde ise temel tümcede adın **-i** ve **-e** durumunda bulunan adılar yer almaktadır. Yani, ilgi tümceciklerinde açıklanması gereken adılar yalın durumda değildir. Örnek 11 a’da temel tümcede bulunan Dativ durumundaki “**mir**” ilgi tümceciğinde açıklanmaktadır. Findreng (1975) ve Freund (1989) Almanca’da sık karşılaşılan bu duruma dikkat çekmektedirler. Burada da 11 b’de olduğu gibi adılın ilgi tümceciğinde tekrarlanmadığı örnekler söz konusudur.

SONUÇ

Bu çalışmada Almanca öğrenen öğrencilerin yazma becerileri ve çeviri derslerinde çok zorlandıkları bir durum incelenmektedir. Özne görevinde birden çok kişinin yer alması hem kullanılan bağlaçların, hem de özne özelliklerine göre çekimli eylemin biçimlenmesinde etkili olmaktadır. Almanca’da

birleştirici özellikteki “*und*”, “*weder...noch*”, “*sowohl...als auch*” gibi bağlaçlar ile Türkçe karşılıkları olan “*ve*”, “*ne ne*”, “*de de*” “*hem hem*” birden çok özneyi birleştirirken, çekimli eylemler bu bağlaçların anlamlarına göre çoğul biçimleri ile kullanılmaktadır. Ancak, burada da zaman zaman farklı kullanımların olduğunu gözden uzak tutmamak gerekmektedir. Bu durumun özellikle “*weder...noch*” bağlacı için geçerli olduğu söylenebilir. Özneleri bağlamada kullanılan bağlaçların anlamsal özellikleri, yani, birleştirici ya da sınırlayıcı olmaları, çekimli eylemlerin biçimlenmesinde etkili olabilmektedir. Birleştirici özellikteki bağlaçlarla (*und, ve, ile, weder..noch, ne..ne, sowohl..als auch, hem..hem*) bağlanan kişilerde, birinci tekil kişilerin öznelerden birinin olması durumunda, çekimli eylem doğrudan birinci çoğul kişiye (**wir, biz**) yönelmektedir. İkinci kişilerin öznelerden biri olması durumunda ise, ikinci çoğul kişi “**ihr**”,

“siz” birleştirici özne olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Üçüncü tekil kişilerin (er, sie, es ; o) bu bağlamda belirleyici rol oynamadıkları ortaya çıkmaktadır. Almanca’daki ilgi tümceciklerinde

kişilerin özne olarak kullanılmaları, özne yüklem uygunluğu açısından özel bir durum olarak kendini göstermektedir.

Kaynaklar

Admoni, W. (1970). **Der deutsche Sprachbau**, München.

Atabey, M., Kutluk, İ., Özel, S. (1983). **Sözcük Türleri**, Ankara.

Atanasova, S (1968). Zum Verständnis der Kongruenzbegriff, **Deutsch als Fremdsprache**, 5. 334-336.

Banguoğlu, T. (1974). **Türkçe’nin Grameri**, İstanbul.

Bilgegil, K (1963). **Türkçe Dilbilgisi**, Ankara.
Bringmann, H. (1971). **Die deutsche Sprache**, Düsseldorf.

Dal, I. (1969). Über Kongruenz und Rektion im Deutschen, **Festschrift für Hugo Moser zum 60. Geburtstag**, 9-18.

Ediskun, H. (1992). **Türk Dilbilgisi**, İstanbul.

Eisenberg P. (1989). **Grundriss der deutschen Grammatik**, Stuttgart.

Engel, U. (1988). **Deutsche Grammatik, Heidelberg**.

Ergin, M. (1977). **Türk Dilbilgisi**, İstanbul.

Findreng, Å. (1975). Kongruenz im Numerus zwischen Subjekt und Verb in Verbindung mit den

Konjunktionen “weder noch” und entweder oder”, **Muttersprache**, 361-389.

Freund, F. (1989). Ich, der ich.../ ich, der Bemerkungen zu einer altbekannten Variation in

Relativsätzen, **Linguistische und didaktische Grammatik**, Leipzig, 128-136.

Gemalmaz, E. (1989). Uyum ve Standart Türkiye Türkçe’sinde Uyumlar, **Fen Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, 17,1-30.

Gencan, T. N. (1979). **Dilbilgisi**, Ankara.

Hatipoğlu, V. (1982). **Türkçe’nin Sözdizimi**, Ankara.

Heidolph K.E. (1979). Der Kasus bei Appositionen mit als, **Deutsch als Fremdsprache**, 328-331.

Heidolph, K.E., Flämig, W., Motsch, W. (1984), **Grundzüge einer deutschen Grammatik**, Berlin.

Helbig G., Buscha, J. (1991). **Deutsche Grammatik**, Berlin.

Kükey, M. (1975). **Türkçe’nin Sözdizimi**, Ankara.

Lehfeld, W. (1984). Rektion, Kongruenz, Adjunktion, **Signs of friendship**, 203-223.

Ljungerud I. (1956). Einige Kongruenzerscheinungen, **Studieri Modern Sprakvatenskap**, 74-84.

Ostrowski, M. (1982). **Zum Konzept der Kongruenz, Apprehensionen des sprachlichen Erfassen von Gegenständen**, Tübingen,

Otmar, W.(1979). Kongruenz wird zur Diskontinuität, **studies in diachronik and typolgical linguistics**, 959-988.

Rall, M., Engel, U. (1985). **Dependenz Verbgrammatik für Deutsch als Fremdsprache**, Heidelberg.

Schulz, D., Griesbach, H. (1990). **Grammatik der deutschen Sprache**, München.

Sezer, E. (1978). Eylemlerin Çoğul Öznelere Uyum, **Genel Dilbilim Dersleri**, 25-32.

Ulvestad B. (1979). Zur Erarbeitung konjunktionbezogener Kongruenzregeln (Beispiel “oder”) **Partikeln und Deutschunterricht**, 333-344

¹Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Dil Bilimi ve Dil Öğretimi Özel Sayı’sında (Sayı 4) yayınlanan “Almanca ve Türkçe’de Özne Görevinde Bağlaçlarla Bağlanmış Kişi Zamirlerinin Yüklem ile Uyum İlişkileri” adlı çalışmanın değiştirilmiş ve geliştirilmiş biçimidir.